

37.13

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN **UDKAST**
17

Filmkundskab **1974**

FOLKESKOLENS LÆSEPLANSUDVALG

Folkeskolens læseplansudvalg

Skoledirektør Hans Jensen, *formand*
Overlærer Bent Andersen
Skoleinspektør Mogens Andersen
Undervisningsinspektør Jens Bach
Undervisningsdirektør A. Baunsbak-Jensen
Overlærer Else Byrith
Undervisningsinspektør A. Bøgeskov
Skolebestyrer B. Christensen-Dalsgaard
Undervisningsdirektør Rikard Frederiksen
Fuldmægtig Henrik Helsted, *tilforordnet*
Undervisningsinspektør Per Iversen
Skoledirektør Poul E. Jacobsen
Overlærer Jørgen Jensen
Skoledirektør mag. art. Kr. Thomsen Jensen
Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen
Overlærer Kirsten Kjersgaard
Undervisningsdirektør O. I. Mikkelsen
Fuldmægtig Eyvind Noer, *tilforordnet*
Undervisningsinspektør B. Kehlet Nørskov
Førstelærer Mogens Rafn
Skoledirektør Svend Aage Rasmussen
Adjunkt Kurt Stolt
Rektor Harald Torpe
Overlærer Kaj Varming

NB! Vedrørende spørgsmål om undervisningslokalers, herunder faglokalers udformning og indretning henvises til den af *Folkeskolens Byggeudvalg* udarbejdede publikation »Projekteringsgrundlag for folkeskoler« (Undervisningsministeriet, senest udgave).

STATENS BOKHVERV
KØBENHAVN
1964

UNDERVISNINGSVEJLEDNING FOR FOLKESKOLEN - UDKAST 17

Filmkundskab

1974

FOLKESKOLENS LÆSEPLANSUDVALG

I KOMMISSION HOS LÆRERFORENINGERNES MATERIALEUDVALG

DANMARKS LÆRERHØJSKOLES BIBLIOTEK
HISTORIE
AFD. FOR DIDAKTIK OG METODIK

FORORD

Nærværende udkast til undervisningsvejledning er et led i den række vejledninger, der udsendes af Folkeskolens Læseplansudvalg på grundlag af forslag til lov om folkeskolen af 15. december 1972, hvor der i § 4, stk. 8, bl. a. anføres:

»Undervisningsministeren fastsætter regler om formålet med undervisningen i de enkelte fag eller faggrupper og udsender vejledende timefordelingsplaner og læseplaner, jfr. § 16, stk. 1.«

Udvalget ønsker at præcisere, at dette udkast sammen med de øvrige udkast til vejledninger i første række har til formål at danne grundlag for fortsatte drøftelser omkring indholdet og tilrettelæggelsen af folkeskolens undervisning og således ikke kan være udgangspunkt for en generel revision af de lokale undervisningsplaner, så længe der ikke er taget politisk stilling til det fremtidige lovgrundlag. Indholdet i udkastet vil dog formentlig tillige inden for de gældende undervisningsplaners rammer kunne virke inspirerende for undervisningen.

Udarbejdelsen af vejledningen har været overdraget læseplansudvalgets fagudvalg 8, der har haft følgende sammensætning:

Skoledirektør, mag. art. Kr. Thomsen
Jensen, København, formand.

Professor Carl Aage Larsen, Danmarks
Lærerhøjskole.

Sektionschef Johan Engelhardt, Nordisk
Kultursekretariat.

Viceinspektør J. J. Christensen, direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m. v., sekretær.

Denne vejledning er udarbejdet som følge af, at der i lovforslagets § 9, stk. 2, anføres følgende:

»Endvidere kan der tilbydes eleverne på 7.–10. klassetrin fortsat undervisning i fag eller emner, som er obligatoriske på tidligere klassetrin efter §§ 4 og 6, samt i drama og filmkundskab.«

Som særlig sagkyndig ved udarbejdelse af dette hæfte har adjunkt, cand. mag. Jens Pedersen, Christianshavns gymnasium, været inddraget.

Vejledningen er i den foreliggende form tiltrådt af Folkeskolens Læseplansudvalg som dette udvalgs udkast til undervisningsvejledning for det omhandlede område i folkeskolen.

Folkeskolens Læseplansudvalg,
juni 1974.
Hans Jensen.

INDHOLD

1. Formål	7
1.1. Bemærkninger til formålet	7
2. Undervisningens indhold	9
2.1. Modtagersituationen	9
2.1.1. Oplevelsen	9
2.1.2. Iagttagelsen	10
2.1.3. Analysen	10
2.1.4. Vurderingen	12
2.2. Afsendersituationen	13
3. Undervisningens tilrettelæggelse	14
3.1. Kameraøvelser	14
3.2. Produktion af enkle forløb	16
3.3. Et større projekt	17
3.4. Eksperimenterende arbejde	18
3.5. Eksempler på emnekredse	19
3.5.1. Billeder og sprog	19
3.5.2. Trivialfilm/trivialserier	20
3.5.3. Filmtyper	21
3.5.4. Dokumentariske film og udsendelser	22
3.5.5. Film/TV og kritik	23
4. Undervisningsmidler	25
4.1. Lokalet	25
4.2. 16 mm udstyret	25
4.3. 8 mm udstyret	25
4.4. Video-udstyret	26
4.5. Øvrigt udstyr	26

Formålet med undervisningen er, at eleverne erhverver sig viden om film- og TV-mediernes udtryksmåder og de særlige betingelser for produktion og modtagelse, der er baggrunden for deres funktion som oplevelses- og vidensformidlere.

Det tilstræbes, at eleverne opnår en forståelse af og en vurderende holdning over for den indflydelse, der gennem medierne kan øves såvel på den enkelte som på samfundet som helhed.

Undervisningen skal endvidere bidrage til, at eleverne udvikler deres oplevelsesformåen, og til, at de lærer at udtrykke sig ved hjælp af medierne. Tillige tilstræbes, at eleverne opnår en æstetisk rigere billedoplevelse og kunstforståelse.

1.1. Bemærkninger til formålet

I de overvejelser, der kan gøres om film- og TV-undervisningens formål, er det rimeligt at tage udgangspunkt i den kendsgerning, at verden i dag – i kraft af kommunikationsmidlernes tekniske udvikling – er blevet et globalt kommunikations- og informationsfund, hvor film og TV er de mest benyttede medier.

Set på denne baggrund må undervisningen tjene til at fremme elevernes forståelse af, at film og TV både har funktion som massemedier og som kommunikationsmidler, hvor den enkelte borger i det første tilfælde næsten udelukkende vil optræde i modtagerrollen med større eller mindre bevidsthed over for afsenderfunktionen, mens han i det andet tilfælde kan optræde både i afsender- og modtagerrollen. Der søges opnået en udvidet forståelse hos eleverne af billedmediernes afhængighed af og indvirkning på det samfund, hvori disse skabes og optræder, samt en større indsigt i deres egen personlige tilskuersituation over for medierne generelt og i enkelttilfælde.

Undervisningen må tillige tjene til, at eleverne får et kendskab til de punkter, på hvilke film og TV adskiller sig fra andre medier (det talte og skrevne sprog, det statiske billede). Eleverne skal erhverve sig viden om det særlige »sprog« (de udtrykselementer og strukturer), som film og TV meddeler sig med, om de særlige optagelses- og gengivelsesteknikker og -betingelser, som film og TV er underlagt, samt om de illusionsskabende og manipulerende muligheder, som dette sprog og disse teknikker giver.

Undervisningen må endelig tjene til,

at eleverne får kendskab til forholdet mellem filmmediet og TV-mediet. Der må lægges vægt på, at eleverne får en begrundet opfattelse af forskellen mellem film- og TV-mediet, sociologisk, psykologisk, kommunikationsmæssigt og æstetisk/teknisk, og de må lære selv at udtrykke sig ved hjælp af disse medier. Selv om det må anses som det væ-

sentligste, at eleverne gennem undervisningen erhverver sig en forståelse af film og TV's funktion som massemedier og kommunikationsmidler, må en beskæftigelse med mediernes kunstneriske funktion ikke udelades. Undervisningen må give eleverne lejlighed til at opleve og arbejde med eksempler på film- og TV-kunst.

2.1. Modtagersituationen

Film og TV adskiller sig fra alle andre medier ved, at de beslaglægger to sanser på én gang, syn og hørelse. Desuden gives meddelelserne i en stadig flydende strøm, der ikke som f. eks. ved læsning vilkårligt kan standses eller repeteres af modtageren. Endelig vil meddelelserne være af en meget sammensat natur, idet billede og lyd giver hver sin information, som af modtageren skal opfattes og bearbejdes under ét. Denne sammensathed medfører ofte, at modtageren umiddelbart accepterer synspunkter og holdninger, som han efter overvejelser ikke ville gå ind for. For eleven i modtagerrollen kommer især følgende aspekter på tale: oplevelsen, iagttagelsen, analysen og vurderingen.

2.1.1. Oplevelsen

I mødet med film og TV-udsendelser spiller oplevelsen af og engagementet i det, der fremstilles, en væsentlig rolle, ikke blot som grundlag for en dybere forståelse af det enkelte værk, men også som grundlag for det forhold, som modtageren får til medieerne som helhed. Fastholdelsen af oplevelse og engagement kan lettest gennemføres ved, at valget af film

og TV-programmer til undervisningen i rimelig udstrækning sker i overensstemmelse med elevernes ønsker.

Ved filmvalget må læreren afholde sig fra at søge at lægge et finkulturelt eller intellektualiserende pres på elevgruppen. Idet det tilstræbes, at der ikke skabes en kløft mellem filmvalget i undervisningen og elevernes filmvalg uden for undervisningen, må det dog samtidig understreges, at filmvalget skal medvirke til at udvide rammerne for, hvad den enkelte elev og elevgruppen kan få en oplevelse ved. Den umiddelbare oplevelsesrigdom og engagementsstyrke begrænses ofte af følelsesmæssige eller intellektuelle hindringer.

Blandt de følelsesmæssige hindringer kan nævnes: modvilje mod handlingen, mod indholdet eller holdningen i en film, modvilje mod det, der er anderledes og fremmedartet i forhold til det alerede tilvante, f. eks. film med ringe vægt på et ydre, dramatisk handlingsforløb og film af eksperimenterende art.

Blandt de almindeligt forekommende forstandsmæssige hindringer kan nævnes: modvilje mod det ifølge egen erfaring urealistiske i en filmfremstilling, manglende opfattelse af, hvilken grad af virkelighedsnærhed en realistisk eller

urealistisk filmfremstilling har, manglende forståelse af ironibegrebet og af, hvilken tilskuerholdning fremstillingsformen i sig selv lægger op til.

For TV-oplevelsen spiller forhåndskendskabet til programmerne en væsentlig rolle for det engagement, det er muligt at mobilisere. De almindelige seerbetingelser øver også en indflydelse på den grundlæggende holdning til en TV-udsendelse. Læreren må vedprogramvalget sørge for, at der er en forbindelse mellem de programmer, der anvendes i undervisningen, og de programmer, elevgruppen almindeligvis foretrækker. Det påhviler ham tillige at sørge for, at de rammer for oplevelse og engagement, som seer-vanerne afstikker, udvides.

Blandt de almindelige hindringer for en udvidet oplevelsesrigdom kan nævnes: troen på TV's objektivitet og neutralitet, ukendskab til de principper og betingelser, hvorunder udsendelser produceres, manglende opmærksomhed over for den indflydelse, som seer-vaner og seerbetingelser øver på oplevelsen af og holdningen til de programmer, der ses.

2.1.2. Iagttagelsen.

Undervisningen må omfatte en opøvelse i at iagttage. Eleverne registrerer, hvad der ses på billedsiden, og hvad der høres på lydsiden. Den blotte registrering udvides til at omfatte en iagttagelse af, hvorledes billeder er forbundet med hinanden og lyde med hinanden, hvilke særlige kombinationer mellem billed- og lydside, der kan iagttages, og hvilken virkning disse har på tilskuerens opfattelse af helheden. Ligeledes kan den orden, de enkelte led vises i, kompositionen, gøres til genstand for undersøgelse. Endvidere kan forholdet mellem det

fremstillede indhold og fremstillingsformen drages frem. Som noget særdeles væsentligt må værkets illusionsskabende virkninger iagttages.

Undervisningen bygger på arbejde med hele værker, således at eleverne kan føle, at arbejdet med enkeltiagttagelser har betydning for oplevelsen af helheden. Imidlertid kan læreren gennem programvalget tilrettelægge undervisningen således, at eleverne får mulighed for at drage betydningsfulde sammenligninger mellem iagttagelser i forskellige værker. Herved kan forståelsen for den blot naturalistiske iagttagelses utilstrækkelighed understreges, ligesom opfattelsen af, at det er sammenhængen, der bestemmer enkeltleddets værdi, kan skærpes.

For TV-iagttagelsen kan de fleste filmmæssige iagttagelsesmåder også anvendes, men afpasset efter de enkelte udsendelser. Flere af TV's enkeltudsendelser har slet ikke i samme grad som film helhedskarakter, idet sammenhængen ofte er et overordnet begreb, f. eks. TV-avis.

Også TV-monopolets indflydelse på udformningen af enkeltprogrammer spiller en rolle for den vægt, enkeltiagttagelser kan tillægges. Det er derfor vigtigt, at undervisningen i TV-iagttagelse baseres på et forholdsvis bredt programvalg og på, at der arbejdes med flere programmer af hver type.

2.1.3. Analysen

Analysen er et middel til at opnå en større indsigt i og forståelse af et værk; den er ikke et mål i sig selv. Et værk udgør en helhed, således at enhver detalje, der iagttages, skal anskues i forhold til denne helhed.

Analysen er det middel, tilskueren har til at udvide sine grænser for at opfatte

og forstå. I ethvert arbejde med film og TV-udsendelser indtager analysen en central plads. Værket underkastes en detaljeret undersøgelse med det formål, at det for modtageren fremstår så klart struktureret, at der på grundlag heraf kan foretages en begrundet vurdering ud fra dets egne forudsætninger. Analysefasen adskiller sig fra både oplevelses- og iagttagelsesfasen ved, at undersøgelsen her helt koncentrerer sig om afsenderens hensigt og fremførelsen og skyder modtagerens reaktioner i baggrunden.

Forudsætningen for, at der kan gennemføres en undervisning i analyse, er, at eleverne sidder inde med en viden om medierne og de udtryksmidler, der står til afsenderens rådighed.

Filmanalysen kan omfatte følgende emner:

Billedet: Billedvinkel, afstand, belysning, beskæring, bevægelse, brugen af farver.

Lyden: Lydmateriale, lydbearbejdelse, mixning, lyd/billed-montage.

Klipningen: Klipningens samlende og adskillende funktion, klipning i rum og tid, klipningens fortællende, dramatiske og psykologiske funktion, impressiv og ekspressiv klipning, klipningens rytmiske og stilskabende funktion, overgange ved andre midler end klipning.

Kompositionen: Statisk og dynamisk komposition, leddene i opbygningen (indstilling, scene, sekvens), episk og dramatisk komposition, retrospektive former.

Planerne: Billedplan og virkelighedsplan, det realistiske, det billedlige, det symbolske.

Stilen: Stilfigurer, stilpræg, stilretninger. Analysen kan opdeles i følgende faser:

Materialefasen, der omfatter referat (eventuelt spolereferat) i grove træk.

Bearbejdsfasen, der omfatter nærmere handlings- og personkarakteristik, iagttagelse af fremherskende mønstre på billed- og lydside, nærmere redegørelse for forløb og komposition.

Fortolkningsfasen, der – på baggrund af de forrige fasers resultater – omfatter overvejelser over det budskab, som værket bringer, både hvad der fremgår direkte, og hvad der er udtalt.

Konklusionsfasen, der omfatter den endelige fastlæggelse af værkets mening eller idé og eventuelt en vurdering af værket ud fra dets egne forudsætninger.

Der kan anvendes forskellige analyseformer:

Strukturanalyse (nærlæsning) – den detail-iagttagende analyse, der kan vise, hvorledes enkeltleddene i et værk får tillagt særlig betydning (associationsgivende, billedlige, symboliserende) gennem deres udformning og placering i sammenhængen.

Kompositionsanalyse – den analyse af værkets opbygning, der kan vise, hvilken rolle den orden, de enkelte led kommer i, spiller for opfattelsen af og meningen med værket.

Plan-analyse – den analyse, der undersøger forholdet mellem værkets billedplan (det fortællende eller narrative plan) og virkelighedsplanet, og især kan vise, hvilken betydning og funktion forløbet har i forhold til værkets samlede indhold.

Mediekritisk analyse – den analyse, der kan vise, hvorledes man gennem valget af billed- og lydmateriale og måden at fremstille emnet på (fremhævelser og

undladelser) kan fremme bestemte opfattelser af værket og hæmme andre.

TV-analysen kan omfatte: 1) den organisatoriske opbygning af TV-monopolet og de konsekvenser, denne opbygning indebærer for arten og indholdet af de enkelte udsendelser, 2) de publiceringsregler, som (først og fremmest for TVA) er retningsgivende for udsendelsernes form og indhold og 3) de særlige tekniske betingelser, hvorunder TV produceres, således især forholdet mellem elektroniske optagelser og filmoptagelser, studieoptagelser og optagelser, hvor begivenhederne finder sted.

De analyseformer, der er specielle for TV, har at gøre med de særlige optagelses- og modtagelsesbetingelser, der gælder for TV. Det kan være:

Analyse af begivenhedsindholdet med henblik på at klargøre, hvad der er faktiske begivenheder, og hvad der er pseudobegivenheder (pseudobegivenheder er alt, hvad der skabes offentlighed om, fordi TV omtaler eller behandler det).

Analyse af rollefunktioner, således forskellen mellem interviews med den udspurte som »ekspert« og som »offer«; analyse af, hvorledes billede og lyd tildeler personer i en TV-udsendelse forskellig status; analyse af, hvorledes TV-mediet giver sig selv roller (det fiktiveddelende, det debatterende, det underholdende) og giver seeren roller (den uvidende, den medvidende, den indsigtfulde m. v.).

Analyse af ekspressive kvaliteter, således undersøgelsen af, hvilken betydning en persons totale fremtræden på skærmen (mimik, gestus) har for seerens opfattelse af og stillingtagen til det, vedkommende siger; en undersøgelse af den betydning, dekoration (lokalitet), foto-

grafering, belysning, lydsætning og klipning har for den troværdighedsgrad, seeren tillægger meddelelsen.

I analyseundervisningen vil det – i modsætning til de tidligere faser, hvor medierne har været anskuet ud fra modtagerens synsvinkel – være rimeligt at skelne skarpere mellem filmundervisning og TV-undervisning, dels fordi der er forskel på den baggrundsorientering, der skal gives, og de synspunkter, der skal anlægges, men dels – og fremfor alt – fordi undervisningen skal medvirke til, at eleverne gør sig forskellen mellem medierne klar. TV er ikke bare film i lille format, men et billedmedie ved siden af film. Det har sine egne regler, sit eget forhold til samfundet og sin egen virkning på seeren.

2.1.4. Vurderingen.

I undervisningen kan inddrages to hovedformer for vurdering.

Den absolutte vurdering, hvor der som grundlag for vurderingen anlægges en betragtning af, i hvor høj grad værket lever op til sin hensigt, således at værket dømmes ud fra, hvad der opnås, og hvad det var formålet at opnå. En sådan dom vil falde inden for yderpunkterne: god – dårlig.

Den relative vurdering, hvor der som grundlag for vurderingen anlægges en betragtning af, hvorledes værkets udsagn om virkeligheden forholder sig til virkeligheden uden for værket, idet værket dømmes ud fra almene samfunds- og tilværelsesforhold. En sådan dom vil falde inden for yderpunkterne: sand – falsk.

Gennem øvelser i at vurdere gives der den enkelte elev mulighed for at tage standpunkter og eget vurderingsgrundlag op til nøjere overvejelse. Herigennem vil

eleven kunne styrke sin opmærksomhed over for medierne og nedbryde nogle af de hindringer, der kan stå i vejen for en mere intens oplevelse.

2.2 Afsendersituationen

Når eleverne optræder i afsenderrollen, får de ikke blot de bedste muligheder for at blive opmærksomme på de kom-

munikative og manipulatoriske problemer, men de tilegner sig nye udtryksformer.

Der kan være tale om følgende former for øvelser: Kameraøvelser, videoøvelser, produktion af enkelte forløb, et større projekt og eksperimenterende arbejder. Da indholdet i hver af disse øvelser kan variere stærkt, gives der eksempler i det følgende afsnit.

3 Undervisningens tilrettelæggelse

Undervisningen i mediernes udtryksmidler kan anlægges således, at den bygger på iagttagelse og analyse af værker, som eleverne vælger, mens progressionen i undervisningen afgøres af læreren, og han begrundet så over for eleverne, hvorfor han har valgt den pågældende progression.

Undervisningen kan også anlægges således, at læreren selv vælger værkerne og tilrettelægger forløbet og leder eleverne gennem stoffet, idet han fastlægger sit programvalg ud fra overvejelser over, hvad de enkelte værker kan være eksempler på.

Det er væsentligt for et gunstigt og meningsfyldt forløb af undervisningen, at eleverne ikke blot befinder sig i iagttagelses- og analysesituationer, men også til stadighed får lejlighed til at tage stilling, til at vurdere konkrete værkers indhold, budskab og tendens og til ud fra egne forudsætninger at fælde domme og at argumentere for disse. Da det er af væsentlig betydning for fortolkningen og vurderingen af en given meddelelse, at man som modtager er i stand til ud fra meddelelsen at aflæse afsenderens hensigt, kan det være formålstjenligt, at der

i undervisningen også indgår situationer, hvor eleverne placeres i afsenderrollen og derigennem forsøger at udtrykke sig over for andre ved hjælp af medierne.

Der er andre forhold, der taler for, at elevernes producerende arbejde må have en rimelig plads i undervisningen. Det giver mulighed for, at eleverne kan gøre iagttagelser over æstetiske, kommunikative og manipulatoriske problemer. Det rummer også særdeles gode muligheder for at skabe undervisningssituationer, hvor eleverne løser problemer, hvilket gør undervisningsstoffet nærværende for dem.

3.1. Kamera-øvelser

Det tilstræbes, at eleverne lærer at beherske det billedlige udtryk, således at billedet for tilskueren udtrykker det, som det var afsenderens mening at udtrykke.

Ved *den umiddelbare filmreportage* stilles eleverne på den opgave uden særlig forberedelse at lave en lille reportage alene i billeder, f. eks. et frikvarters forløb, indtryk fra et gadekryds, hvis begrænsning i længde alene dirigeres af rå-

filmmængden (1 rulle råfilm giver ca. 4 min. optagelse). Der kan i forvejen være givet enkle anvisninger i kameraets brug: råd om brug og omtale af misbrug af zoomning, panorering m. v.

Efter optagelse og fremkaldelse af filmen forevises den for elevgruppen uden yderligere bearbejdning. Efter forevisningen diskuteres filmens fordele og mangler, og producergruppen får lejlighed til at fortælle om hensigten med filmen. Videre kan det i elevgruppen diskuteres, om filmen kunne gøres bedre ved at blive klippet, og der indhentes forslag til klipping.

Filmen kan endvidere bruges som udgangspunkt for yderligere teknisk vejledning, f. eks. om afstande, kameravinkler og belysning, idet forbindelsen mellem billedets tekniske udformning og det, man ønsker, det skal udtrykke, hele tiden fastholdes. Hvis elevgruppen opdeles i flere producergrupper, og der gives alle grupper samme opgave, kan der ved efterbehandlingen foretages sammenligninger mellem de resultater, de forskellige grupper har nået. Herigennem kan der drages meget konkrete og nære konklusioner om sammenhængen mellem hensigt og udtryk.

Ved den praktiske tilrettelæggelse må man være opmærksom på, at der på grund af fremkaldelse af filmen opstår et tidsmellemrum mellem optagelsesfasen og bearbejdsfasen, hvor noget af erindringen om hensigten med filmen kan forskydes hos producergruppen, således at der ved gennemsynet af filmen foregår en efterrationalisering. Dette kan forebygges ved, at producergruppen umiddelbart efter optagelsen nedskriver, hvad den har villet, og hvad den har oplevet under arbejdet.

Ved *video-øvelser* kan en serie billeder direkte efter optagelsen forevises på skærmen. Denne mulighed kan udnyttes i undervisningen ved, at de spontane optagelser – ofte vil det blot være portrætter af kammerater i gruppen – gøres til genstand for diskussion om teknik og udtryk.

Læreren kan her spore eleverne ind på at iagttage, hvad billedvinkel, afstand, billedudsnit og lys m. v. betyder for opfattelsen af billedet. Ligeledes vil det være muligt at påpege udstyrets begrænsninger, således videoconrørets »træghed«, underbelysningens konturudviskning m. v.

Efter de allerførste øvelser, når en vis afslappet holdning er opnået, kan eleverne gå i gang med at lære at lave billeder alene ved hjælp af kontrolmonitoren. Her kan det være nyttigt at danne små producergrupper, hvor produceren sidder foran monitoren og giver sine »ordrer« til fotografen på basis af det billede, den viser. For at gøre arbejdet meningsfyldt for eleverne kan det formes som »mini-reportager«, f. eks. en samtale mellem 3–4 af gruppens øvrige deltagere, hvor produceren skal søge at dække det væsentlige ind og at give udtryk for sin opfattelse.

Det er væsentligt, at enhver optagelse gøres til genstand for diskussion og kritik, hvor elever og lærere i fællesskab drager konklusioner til nytte for det videre arbejde.

Både for film- og video-øvelser er det væsentligt, at læreren i sin tilrettelæggelse bestandig holder sig for øje, at der ikke sigtes på en efterligning af det professionelle, men på en udvikling af elevernes billedopfattelse. Eleverne skal så tidligt som muligt erkende udstyrets be-

grænsninger, således at de undgår de skuffelser, der følger af at iværksætte uigennemførlige projekter.

3.2. Produktion af enkle forløb

Eleverne kan ikke alene lave billeder, men også film og TV-produktioner, der baserer sig på en idé og udtrykker noget.

Ved *synops-filmen* får eleverne stillet eller formulerer selv en afgrænset opgave, gerne af reportageagtig karakter. Arbejdet består dernæst i at foretage research, d. v. s. en undersøgelse af sagens faktiske indhold og af de praktiske muligheder og vanskeligheder, den indebærer. På grundlag heraf udarbejdes en synopsis: en kort beskrivelse af filmens forløb og af den hensigt, man har med den. Synopsen kan også indeholde notater om den »rolle«, billedvinkler m. v., som kameraet skal spille.

Under optagelserne tilstræbes det, at man holder sig så tæt til synopsen som muligt og gør notater om afvigelser. Læreren griber kun ind i forløbet i begrænset omfang, f. eks. med anvisninger på, hvorledes man kan »klippe« med kameraet. Efter optagelsen forevises filmen for hele elevgruppen uden yderligere bearbejdelse, idet der dog kan gøres aftaler om omfang og art af en eventuel lydside.

Gruppens diskussion af filmen kan gennemføres efter samme retningslinier som ved umiddelbar reportage, idet det dog vil være væsentligt, at alle kender den synopsis, filmen bygger på, således at debatten kan koncentrere sig om forholdet mellem synopsis og film.

Hvis gruppen er opdelt i flere producentergrupper, kan der stilles samme op-

gave til flere grupper, eller to grupper kan få den samme opgave, men med yderligere oplysning om at anlægge forskellig holdning til den, f. eks. positiv/negativ holdning til en sag.

Dersom det video-udstyr, skolen er i besiddelse af, er af transportabel type, kan man stille eleverne på en *video-opgave* i lighed med synopsfilmen. Hvis gruppen både arbejder med film og TV, kan der på denne måde etableres et godt udgangspunkt for en debat om ligheder og forskelle mellem medierne.

Imidlertid er det på dette stadium vigtigere at arbejde med den lille, afsluttede TV-situation. »Situationen« kan være en lille sketch, som medlemmer af gruppen opfører, eller den kan forenkles helt ned til at være en samtale mellem to personer. Producentergruppen skal før optagelsen planlægge forløbet. Ved et interview kan det aftales, hvilke spørgsmål der skal stilles og i hvilken orden. I synopsisfasen afgøres det, hvilken holdning til sagen produceren interviewede som »offer« eller »ekspert«, en ironisk eller alvorlig holdning m. v., og hvilke kameramæssige konsekvenser dette medfører. Som ved film må denne synopsis af hensyn til efterbehandling noteres ned.

Under optagelsen søger produceren at

styre forløbet via sin monitor. Efter optagelsen kan resultatet forevises og diskuteres direkte, men der kan opnås en forøget virkning ved at opsætte denne fase til en følgende time i film, således at alle medvirkende har det hele lidt på afstand. Dersom en del af gruppen ikke overværer optagelsen, kan diskussionen opnå yderligere kvaliteter ved at tage udgangspunkt i disse elevers mening og opfattelse.

3.3. Et større projekt

En mulighed er *drejebogsfilmen*. Denne opgave består i, at eleverne på grundlag af et detaljeret manuskript fremstiller en film, som efter optagelsen viderebearbejdes gennem klipning og lydsætning. Arbejdet kan deles i tre faser:

Manuskriptfasen, hvor der på grundlag af idé eller synopsis udarbejdes et grundigt manuskript, der indstilling for indstilling angiver billed- og lydsidens indhold, vinkler, afstande og længder. Manuskriptet kan for optagelsen med fordel skrives ud i en drejebog, der samler optagelserne efter de lokaliteter, hvori de finder sted.

Optagelsesfasen, hvor selve optagelserne foregår nøje efter manuskriptet anvisninger. Denne fase byder på mange problemer omkring lyssætning, kamera-gang, prøver med »skuespillere« og spørgsmålet om i de løsrevne optagelses-situationer at fastholde kontinuiteten i filmforløbet.

Klipnings- og lydsætningsfasen, hvor de mange enkeltstående optagelser skal føjes sammen til en helhed. I denne fase indgår overvejelser om valg og fravalg af optagelser, om optagelsernes endelige længde og orden og om den indflydelse, lydsiden får på billedsiden.

Selv om læreren også ved det større projekt bør søge at indskrænke sin rolle til at være »konsulentens«, må han dog følge det nøje og være parat til at gribe ind.

Arbejdet med drejebogsfilmen vil næsten altid for eleverne blive produktrettet. Det er derfor også væsentligt at tilstræbe, at et påbegyndt projekt fuldendes, og at der afsluttende laves en »fore-

stilling«, f. eks. i form af en elev-forældreaften.

Hvorvidt det er nyttigt at gennemføre en egentlig diskussion og kritik af filmen, må afgøres af læreren på basis af hans iagttagelser af eleverne under arbejdet.

Meget ofte vil de små kommentarer undervejs have en bedre pædagogisk funktion end den store afsluttende debat.

En anden mulighed for et større projekt er en TV-udsendelse. At skabe en TV-udsendelse vil ofte være et arbejde af mere overkommeligt omfang. I den første fase af dette arbejde skal eleverne afgøre, hvilken type udsendelse de ønsker at producere. Af mange årsager er det nærliggende at slå ned på »TV-avisen«. Den er som fænomen velkendt, den kan indholdsmæssigt lokaliseres, den kan spaltes op i mange enkeltforløb, indslag, og den giver anledning til at tage forskellige teknikker og udtryksmåder i brug.

Også her må der indledningsvis udarbejdes et detaljeret manuskript, som indeholder overvejelser over indslagernes indhold, orden og længde, og over den holdning, som producergruppen har til dem.

Dernæst gennemføres drejebogsfilmens optagelses- og klippefase på én gang, idet man udnytter TV-udstyret til punktvis at gennemse og eventuelt kassere det optagne.

Da en egentlig redigeren af stoffet kræver rådighed over mindst to video-tape-recordere, kan redigering næppe i almindelighed gennemføres. I stedet kan der under optagelser eksperimenteres med filmindslag, faste billeder, plancher og eventuelt citater fra egentlige TV-udsendelser.

Da arbejdet med en TV-udsendelse som regel kan gennemføres hurtigere end en drejebogsfilm og vil blive opfattet mindre ambitiøst af eleverne, vil der her være større rimelighed i at gennemføre en kritisk diskussion af det færdige produkt.

3.4. Eksperimenterende arbejde

Der kan arbejdes med *animerede* film, hvor »døde« ting som tegninger, klip, dukker, gives bevægelse og livagtighed ved en særlig optagelsesteknik. Den enkleste form er ridse- og malefilmen, hvor eleverne på sort eller blank 16 mm film enten ridser eller maler med spritfarver.

Når ridse- og maleprocessen er tilendebragt, kan filmen umiddelbart sættes i forevisningsapparatet og vises. Der behøver under processen ikke at gives begrænsninger af nogen som helst art. Det afgørende er, at eleverne oplever, hvorledes deres resultater på strimler fuldstændig skifter karakter, når de vises som film. I tilslutning til et sådant arbejde er det rimeligt at tale om filmrytme og eventuelt finde et musikstykke, der kan ledsage filmen, og som atter helt vil ændre dens natur.

Mere tålmodighedskrævende er det at fremstille en tegnefilm, idet der kræves mindst 18 enkeltoptagelser for hvert sekunds spilletid. Tegne- og animeringsarbejdet kan dog forenkles ved, at der anvendes en flyttefilms-teknik, hvor de enkelte figurer, der skal bevæge sig, er lagt løst oven på baggrunden og eventuelt selv består af flere led, der kan bevæges i forhold til hinanden. Dukkefilmen vil i sin teknik være en variation af flyttefilmen, men den indeholder andre mulighe-

der, belysning, skyggevirkning, perspektivisk dybde.

I efterbearbejdelsen af en tegne- eller dukkefilm kan der drages sammenligninger med den professionelle film, hvorved eleverne bl. a. vil kunne opleve, at den teknisk betingede forenkling gøres til en dyd, og at der gerne er en tæt sammenhæng mellem formen, arten af indhold og holdningen i disse film.

Igennem *klippeøvelser* kan eleverne opnå en forståelse af filmklipningens meningsskabende funktion samtidig med, at de kan opleve, hvad begreber som rytme og komposition indebærer. Klippeøvelser kan gennemføres på et materiale af kasserede 16 mm kopier (såkaldte »øvefilm«), hvor man ved at sammenklippe stumper af forskelligartet materiale søger at skabe en ny helhed og at lægge en ny mening ind i de enkelte led. Bedre er det måske, hvis læreren selv på forhånd optager en lille film, der indeholder et forløb eller mulighederne for flere forskellige forløb. Filmen præsenteres for eleverne i »rå« form, d. v. s. uden at der overhovedet er klippet i den. De enkelte optagelser må gerne indeholde optakter og afslutninger, som normalt ville skulle fraklippes, ligesom der gerne må være repetitioner af optagelser. Det bliver da elevernes opgave ved klipning at skabe en færdig film af råmateriale. Dersom der er et video-udstyr til rådighed, kan den »rå« film affilmes på videobånd, således at der efter klippeprocessen kan drages sammenligning mellem udgangspunkt og resultat.

Også ved *video-øvelser* kan der gennemføres opgaver, der appellerer til fantasien. Ved hjælp af et sæt nærlinser kan man gå helt tæt ind på objektet og dermed skabe fantasibilleder på skærmen.

Ved hjælp af prismer, spejle og lys kan der skabes »forløb«, som kun eksisterer i kraft af den elektroniske optagelse. Sådanne billedeksperimenter kan følges op af lydforsøg, idet de fleste apparaturer er forsynet med en anordning, så lyden kan lægges på uafhængigt af billedoptagelsen.

Disse rene eksperimenter kan videreføres i arbejder, hvor det skal være formålet at undersøge, hvorledes der kan ændres ved virkeligheden og manipuleres med seeren ved hjælp af den elektroniske teknik. Eleverne kan således forsøge at fremstille flere versioner af billedsiden til én og samme lydside eller forskellige lydside til samme billedside. Der kan også laves arbejder over fænomenet »støj«: de uvedkommende faktorerers distraherende indflydelse på totalopfattelsen, hvor billedsiden »forstyrres« lydside og omvendt.

Her som i andre situationer har videoudstyret en fordel ved sin driftsbillighed og ved sin mulighed for at vise, hvad der løbende optages. Der bør derfor i undervisningen gives plads til, at eleverne »leger« med apparaturet for også derigennem at få et nærmere forhold til mediets natur.

I den samlede tilrettelæggelse af undervisningen i film og TV kan der veksles mellem, at eleverne befinder sig i modtagersituationer og afsendersituationer. Det kan over for mange elevgrupper være rigtigt at begynde med en produktiv fase, som kan virke motiverende, men man må ikke vente for længe med at opfylde de krav om viden og dybere forståelse, som naturligt vil rejse sig heraf. I andre tilfælde vil det være rigtignere at indlede undervisningen med en teoretisk fase, hvis indhold og påstande

eleverne derefter får lejlighed til at efterprøve i praksis.

3.5. Eksempler på emnekredse

3.5.1. Billeder og sprog

Dette emne kan medvirke til at opøve elevernes færdighed i at skelne mellem, hvad der ses, og hvad der høres. Deres opmærksomhed skærpes over for, hvordan sproget påvirker billedet og billedet sproget, og evnen til at tage stilling til meddelelser af sammensat natur udvikles.

Arbejdet kan have følgende indhold:

1. Det faste billede og sprogteksten.
2. Det levende billede og sprogteksten.
3. Forholdet mellem sproglig udtryksmåde og filmisk udtryksmåde.

Undervisningen kan indledes med, at eleverne får forelagt en række billeder, f. eks. udklippede pressefotos, og får til opgave at sætte tekst til disse. Herefter diskuteres det, hvilken indflydelse teksten har på opfattelsen af billedets indhold og mening. Senere kan der arbejdes med tegneserier, dels ved, at der skal sættes tekst til serier, hvor den originale tekst er fjernet, dels ved, at det i nogle serier undersøges, hvad der fortælles gennem henholdsvis billederne og teksten, i hvilke tilfælde billede og tekst siger det samme, og i hvilke tilfælde teksten tilføjer billedet nye kvaliteter og omvendt.

Ved arbejdet med forholdet mellem det levende billede og sproget kan der f. eks. tages udgangspunkt i en dokumentarisk film af ordinær type, hvor en kommentator taler ind over billedet. Der kan også med lige så god effekt bruges en dokumentarisk TV-udsendelse.

I en in dledende fase vises filmen, og dens indhold og synspunkter diskuteres i almindelighed. Derefter køres lydsiden alene, gerne med mange stop, således at i hvert fald hovedpunkterne af kommentaren kan udskrives. I tredje omgang køres billedsiden alene, og der gøres notater om klip, billedvinkler, afstande m. v. Endelig køres filmen med lyd og billede igen, gerne med stop, således at sammenhængen mellem billede og kommentar kan noteres. I en påfølgende undersøgelse af notatmaterialet redegøres der for overensstemmelse eller manglende overensstemmelse mellem billede og kommentar. En afsluttende diskussion om filmen søger da at fremdrage forskellen mellem den oprindelige mening om filmen og den nuværende.

I en overgangsfase til en undersøgelse som den ovennævnte (under 3) omtalte kan der bruges et filmmateriale, hvis tekstside er af lyrisk karakter.

Brugen af film med lyrisk tekst, d. v. s. tekster, som i sig selv må fortolkes, åbner vejen til den bredere anlagte undersøgelse over forholdet mellem sproglig udtryksmåde og filmisk udtryksmåde.

Arbejdet, der eventuelt kan være led i danskundervisningen, kan også baseres på sammenligningen mellem en novelle eller roman og filmatiseringen af den.

Arbejdet kan tage sit udgangspunkt i teksten, som læses, analyseres og diskuteres. Derefter vises filmatiseringen, og det undersøges nu, hvorledes omformningen er foretaget. I hvor høj grad er der tale om gengivelse af teksten, og i hvor høj grad om fortolkning? Hvorledes giver billedet udtryk for sproglige værdiladninger, i hvilken udstrækning er replikker direkte overført, og i hvilken

udstrækning bibeholdes tekstens situationssrækkefølge?

Arbejdet kan også tage udgangspunkt i filmen, som ses og bearbejdes, før teksten læses af eleverne. Det kan her undersøges, hvilke udvidelser og indskrænkninger filmen viser i forhold til teksten, og i hvilken udstrækning det er filmiske udtryksmåder, og i hvilken udstrækning det er skuespillerne, der levendegør teksten.

Naturligvis kan eleverne diskutere eventuelle kvalitetsforskelle mellem filmudgave og tekststudgave, men det centrale i arbejdet må være at finde ud af, hvorledes dels sproget, dels billedet dokumenterer, giver udsagn, og hvorledes de hver for sig giver udtryk for livsopfattelser. Det er i dette arbejde meget væsentligt at sørge for en tilrettelæggelse, der er nøje afpasset efter elevernes modenhed og udvikling. Det afgørende er ikke, at alle når at stifte bekendtskab med alle detaljer af det indviklede forhold mellem billede og sprog, men at alle når til på et eller andet niveau at vide noget om, hvordan sproget påvirker billedet og billedet sproget.

3.5.2. Trivialfilm/trivialserier.

Trivialfilm er film, der uden kunstneriske ambitioner søger at have (salgs-)appel til den bredest mulige befolkningsgruppe. Når trivialbegrebet nævnes, har man ofte spillefilm fra biografrepertoiret i tanken, danske folkekomedier, spaghetti-westerns etc. Blandt de tilgængelige kortfilm i 16 mm vil der kunne findes et mindre antal novellefilm, der kan henføres til trivialfilmene, hovedsagelig film med diskret reklame-formål. Egentlige reklamefilm kan have trivialfilm-lignende kvaliteter.

En *kompositionsanalyse* af trivialfilm vil almindeligvis vise, at filmen har en enkel hovedhandling og en række sekundære handlinger, som tidsmæssigt kan have en udstrækning fra i nærheden af hovedhandlingens og ned til sekund-korte sketchindslag. De sekundære handlinger kan underbygge eller videreføre hovedhandlingen, men kan også være højest tilfældigt kædet sammen med den. Under alle omstændigheder har sidehandlingerne den funktion at bryde hovedhandlingen, når denne er nær spændingshøjdepunktet, således at spændingen holdes ved lige.

En *personanalyse* vil oftest vise, at personerne er stereotype og persontegningen oftest sort-hvid. Miljøet er tilsvarende ensidigt beskrevet. Hvis det miljø, der skildres, ikke undtagelsesvis er præget af fattigdom, vil økonomiske omstændigheder som regel være udeladt; normalt arbejdsliv beskrives ikke; der idylliseres ofte.

Trivialfilmens (-seriens) *billedsprog* er enkelt og letfatteligt. Der er sjældent filmiske raffinementer. Tilskuerpositionen er næsten altid i øjenhøjde, afstanden stort set uændret filmen igennem, og klipningen er næsten udelukkende motiveret af handlingen. Tilsvarende er lydside banal og klichépræget.

I almindelighed anses trivialfilm og -serier ikke for at være debatskabende, men »harmløs underholdning«, politisk og holdningsmæssigt neutral. Netop fordi man ikke venter nogen stillingtagen, endsiige nogen indoktrinering, vil en eventuel manipulation være særlig farlig. Derfor nærer trivialprodukterne en række dogmer og fordomme eller myter, eksempelvis om kønsrollemønstret, om det sociale mønster, om den gode og den

onde vold og om den sande kærlighed og den beregnende egoisme.

3.5.3. Filmtyper.

Inddelingen i filmtyper er baseret på, hvilken teknik der er anvendt ved filmens optagelse. Der er 3 hovedtyper: fotograferet film, animeret film og direkte film.

Fotograferet film er den almindeligste type. Den omfatter film, hvor de bevægelser, der kommer frem ved forevisningen, svarer til bevægelser, der faktisk og kontinuerligt har fundet sted foran kameraet.

Da den fotograferede film i så godt som alle tilfælde optager den største del af den tid, der anvendes til filmundervisning omkring modtagersituationer, vil en undervisning om den fotograferede film som type kun have mening ud fra en teknisk og grammatisk synsvinkel: Hvordan er det lavet? Hvilke muligheder for virkelighedsillusion giver forskellige tekniske muligheder?

Gennemgang af fotograferet film som filmtypen kan omfatte filmens teknik fra optagelse over fremkaldelse, klipning og lydsætning til det færdige produkt.

Filmmaterialet til undervisningen må udvælges med henblik på, at de tekniske muligheder ved filmoptagelsen og -bearbejdelsen kan undersøges, især med henblik på deres kunstneriske virkning. Varierede teknikker vil formentlig kunne påkalde sig særlig interesse, eksempelvis trickoptagelser som slow-motion og fast-motion, frysning af billedet, dobbeltkopiering, baglænsoptagelse, model-optagelse og tillige laboratoriebearbejdelse som afgrænsning af billede og pålægnning af farver.

En undervisning om den fotograferede

film som filmtype vil også omfatte elevoptagelser med forsøg på anvendelse af den til rådighed værende teknik på en sådan måde, at de ønskede oplevelser skabes.

Animeret film er film, hvor bevægelsen, som fremtræder på lærredet, ikke har fundet sted i virkeligheden, men hvor det er den teknik, der er anvendt ved optagelsen, der har givet filmen liv og bevægelse. *Tegnefilmen* er det typiske eksempel: Gennem optagelse af tegnede enkeltbilleder med små afvigelser skabes en film, der ved normal forevisning giver den ønskede oplevelse af bevægelse. Oftest rationaliseres tegneprocessen, således at tegningen forekommer i flere lag. Det bageste, baggrundskulisserne, er uforandret gennem adskillige optagelser. Foran bevæger de tegnede personer og ting sig i et eller flere lag.

Behandlingen af animeret film som filmtype vil især kunne omfatte:

1. Den tekniske betragtningsmåde: Hvordan er filmene lavet? Tegning, affotografering, farver, lydsætning.
2. Undersøgelse af tegnefilms bundethed til, henholdsvis frigjorthed fra den fotograferede films billed-/lydsprog. Tilsvarende undersøgelse af tegnefilms emnekreds sammenlignet med fotograferede film. Bruges tegnefilm, hvor den har sin særlige force (frihed for fantasien, forenkling) eller i flæng?
3. Undersøgelse af den umiddelbare og den underliggende handling.
4. Undersøgelse af påstanden, at tegnefilm er børnefilm.

Foruden tegnefilm omfatter animeret film også *dukkefilm* og ikonografisk film. Den ikonografiske film bygger på

affotografering, især af kunstværker. Gennem affotograferingsteknikken (kammerbevægelser, zoom, klipning) sker en animering.

Animeret film er en velegnet filmtype til produktivt arbejde. Der er stor mulighed for en selvstændig elevindsats, og der er en rigelig litteratur om emnet.

Direkte film tegnes direkte på filmstrimlen: ridsning på sort strimmel, eventuelt med indfarvning af det ridsede, maling på klar strimmel. I 16 mm-distributionen findes et mindre antal tilgængelige film. Filmtypen kan give en umiddelbar oplevelse, men giver næppe anledning til længere tids behandling.

Direkte film er imidlertid særdeles egnet som produktivt emne. Den er let at gå i gang med, og elevgruppen vil hurtigt opbygge egne erfaringer.

3.5.4. Dokumentariske film og udsendelser.

Dokumentariske film og udsendelser er vidnesbyrd, der dokumenterer noget, og som altså søger at give et så korrekt billede som muligt af hændelser og deres baggrund. Det dokumentariske er altså veldefineret ved afsenderformålet. Imidlertid må betegnelsen »dokumentarisk« kommenteres.

Allerede det billed- og lydmateriale, der er til rådighed for den eller de personer, der skal redigere helheden, kan have slagside gennem måden, de er optaget på, og udvælgelsen af, hvad man overhovedet har skullet optage. I optagelserne kan der forekomme instruerede og velforberejede rollepræstationer, og de kan være helt eller delvis rekonstruerede.

Ved redigeringen indgår der en subjektiv vurdering af, hvad der er væsent-

ligt eller mindre væsentligt af det mulige stof, og sammenklipningen og lydsætningen kan på afgørende måde påvirke helhedsopfattelsen.

Eleverne skal erhverve sig en sådan viden om propagandaindslag, at de i rimeligt omfang kan vurdere og afgrænse det dokumentariske.

En dyberegående og systematisk undervisning kan eksempelvis koncentreres om aktuelle dokumentariske udsendelser fra TV, især TV-avisen, og lidt ældre dokumentarfilm om hjemlige eller udenlandske politiske begivenheder, der er skildret næsten samtidig med eller kort efter, at begivenhederne fandt sted.

TV-avisen kan analyseres med hensyn til:

Indholdets art: Aktualitet (nyhedsstof/magasinstof), oprindelse (indenrigs-udenrigs), udvælgelse i forhold til andre nyhedsmedier (sammenligning med dagspresse, radio).

Gengivelsens form: Oplæsning, interview, direkte reportage, filmindslag, kommentar; virkning af disse former.

Forholdet mellem lyd- og billedside: Hvilke informationer gives på de to sider? Er der overensstemmelse, eller generer de hinanden? I hvilket omfang følges billederne af reallyd? Hvorfor? I andre tilfælde: hvorfor ikke?

Personernes betydning: Speakeren og husets kommentatorer (neutralitet over for emnerne eller eventuelt skiftende holdning udsendelsen igennem, fornemmelse af upersonlig formidling eller personligt medansvar og medindflydelse, alvorfuld eller mere skæmtsom fremtræden).

Angreb på enkeltpersoner eller referat af angreb. Gives der mulighed for svar på angreb? Specielt for interviews: I

hvilket omfang høres intervieweren, i hvilket omfang den interviewede, velvilligt eller mindre velvilligt interview, fornemmelse af klipning i den interviewedes udtalelser, får den interviewede lejlighed til at tale ud og i det hele taget fair play?

Forholdet mellem hensigt og realitet: Gennemgang af publiceringsreglerne og vurdering af den eller de aktuelle TV-aviser i lyset af publiceringsreglerne.

Politiske dokumentarfilm, fremstillet af én part i en konflikt, er egnede til undersøgelse. Især lidt ældre film er brugbare. Muligheden for overblik over det, der beskrives i filmen(e), er ofte større, når der er en tidsmæssig afstand, og når man ved, hvad der siden skete.

3.5.5. Film/TV og kritik

Den betydning, som samfundet tillægger film og TV, kan med stor tydelighed aflæses af den vægt, som pressen lægger på at bringe stof herom. Den vægt og hyppighed, hvormed pressen behandler billedmediestoffet, bekræfter og styrker borgeren i opfattelsen af mediernes betydningsfuldhed. Fælles for alt pressestof om film og TV er, at det spiller en formidrende rolle, det kiler sig ind mellem oplevelsen og vurderingen og er dermed medvirkende til at styre den opfattelse af medierne, som borgeren danner sig.

Arbejdet med kritikområdet sigter primært mod, at eleverne får lejlighed til at konfrontere deres egen oplevelse af et værk med kritikens behandling af værket. Det kan gøres ved at vise en film for eleverne, derefter enten diskutere den eller lade eleverne udarbejde deres egen anmeldelse af den, for endelig at præsentere dem for en række avis- og tidsskrift-

anmeldelser af filmen med henblik på en sammenligning af deres egen vurdering med den professionelle og at foretage en indbyrdes sammenligning mellem de forelagte anmeldelser med hensyn til deres indhold og konklusioner.

En belysning af pressens meningsdannende funktion over for film og TV kan fås ved at udvide det ovennævnte arbejds materiale til også at omfatte foromtalerne til den valgte film eller TV-udsendelse, således at det undersøges, hvilke forventninger pressen giver publikum om et bestemt værk, hvorledes forventningerne forholder sig til selve oplevelsen, og hvilke ligheder og forskelle der er mellem foromtale og kritik.

Den enkelte skribents holdning til film og TV, det filmpolitiske synspunkt, kan undersøges ved, at man over en længere periode undersøger alt, hvad en bestemt filmskribent ofentliggør, eller hvad en bestemt avis skriver om film og TV. Det er her væsentligt at lægge vægten på »den skjulte hensigt«, d.v.s. betydningen af de iagttagelser, som kun kan gøres på et stort materiale, og som ikke behøver at være synlige i den enkelte an-

meldelse. Det kan f. eks. være karakteren af de præmisser, som domme afsiges på, eller den grundholdning til tilværelse og samfund, som anmeldelserne foretages ud fra. Arbejdet kan få en særdeles konkret karakter, hvis eleverne får adgang til selv at se og vurdere nogle af de film, som indgår i anmeldelses materialet.

Omkring TV-stoffet kan der anlægges et arbejde, der for en kortere periode, f. eks. en uge, kortlægger forholdet mellem, hvad der udsendes i TV, og hvad der omtales eller anmeldes i pressen. På grundlag af et sådant materiale kan pressens indflydelse på seerens meningsdannelse om TV diskuteres.

De ovennævnte 5 emnekredse er valgt blandt mange mulige. De skal tjene til at illustrere, hvordan undervisningsindholdet, nævnt under afsnit 2, kan sammenstilles og tilrettelægges i overensstemmelse med de principper, der er omtalt i afsnit 3.

Hvis undervisningen om film og TV udelukkende centrerer sig om de her valgte emnekredse, har de haft den modsatte virkning af, hvad der var tænkt med dem.

4.1. Lokalet

Film- og TV-undervisningen kan drives i ethvert klasserum af passende størrelse. Bedst er det imidlertid, hvis et lokale kan indrettes specielt til denne undervisning, således at man slipper for apparatopstilling ved hver times begyndelse. Et fast filmlokale kan finde rig anvendelse i mange andre undervisningssituationer, hvor der vises film. Lokalet må kunne mørklægges effektivt. Belysningen må kunne tændes og slukkes direkte ved apparatet. Endvidere må lokalet være forsynet med stort filmværk, ca. $2 \times 2\frac{1}{2}$ m, eventuelt kan en mathvid vægflade bruges i stedet. Det er en fordel at have en fastinstalleret højtaler direkte ved siden af eller bag lærredet. Dersom der bag lokalet findes et birum med direkte adgang fra undervisningslokalet, bør det arrangeres således, at apparatet kan stå der, således at man slipper for apparatstøj; der kan let projiceres billeder gennem en rude.

4.2. 16 mm udstyret

Et 16 mm-apparat bør i dag være forsynet med en lyskilde af jodkvarts-typen, der giver et hvidere og kraftigere lys end

glødelampen. Apparatet skal kunne forevise film både med optisk og magnetisk lydspor; det skal være forsynet med både frem- og tilbageløb, have tilbage-spolingsanordning og være indrettet til enkeltbilledprojicering og eventuelt animationsknop og slow-motion-indretning. Apparatets objektiv bør have en brændvidde, der kan give et stort billede selv i et mindre lokale. I normale klasser bør brændvidden ikke være mere end 30–35 mm; bedst er det at få apparatet forsynet med et zoom-objektiv, der giver alle brændvidder inden for et stort område. De fleste apparater er i dag udstyret med automatisk filmindlægning. I filmundervisningen er dette hjælpemiddel dog af begrænset værdi, da det vanskeliggør forevisning af citater fra en filmrulle. Apparatet med manuel ilægning eller mulighed for at frakoble den automatiske ilægning er derfor at foretrække. Som supplement til 16 mm foreviseren er det praktisk at have en 16 mm viewer, hvor en film kan studeres billede for billede

4.3. 8 mm udstyret

Diskussionen om, hvorvidt 8 mm udstyret skal være standard-8 eller super-8 er i dag ophørt, alene fordi der kun mar-

kedsføres super-8 udstyr og varianten single-8.

Udstyret bør omfatte:

- 1 stk. fuldautomatisk kamera af enkel konstruktion, dog gerne forsynet med zoom-objektiv og indretning for enkeltbilledoptagelse. (Ved supplering bør man købe et avanceret kamera, der kan yde mere, men også kræver en teknisk mere fuldkommen betjening)
- 1 stk. kamera-stativ i robust udførelse
- 1 stk. eller flere lamper, f. eks. filmsole
- 1 stk. viewer
- 1 stk. splejser (her bør man købe bedste kvalitet – det letter arbejdet for den uøvede)
- 1 stk. fremviser, eventuelt forsynet med anordning for ind- og afspilning af magnettoner. Apparatet bør endvidere have zoom-objektiv, jodkvartslampe, to fremvisningshastigheder (16/18 og 24 bill./sek.) samt tilbage-spolingsmulighed.

Endelig er det en fordel også at råde over et normalt fotografiapparat (stillbilledkamera) og en transportabel lyd-båndoptager (f. eks. kassettebåndoptager).

4.4. Video-udstyret

Det video-udstyr, der i dag tilbydes skolen, fremstår i to grundvarianter, det stationære og det transportable, samt en række tekniske varianter med hensyn til båndbredde, videohovedets konstruktion m. v. Ved indkøb af video-udstyr bør man være opmærksom på, hvilket udstyr det lokale skolevæsen i øvrigt har købt, idet videobånd endnu kun kan afspilles på apparater af samme type, som de er indspillet på. Film- og TV-undervisningen er bedst tjent med et transportabelt ud-

styr, som kan tages med »i marken«, men et sådant er væsentligt dyrere end et stationært. Det nødvendige udstyr omfatter:

- 1 stk. videokamera forsynet med zoom-objektiv og helst udstyret med elektronisk søger
- 1 stk. løs mikrofon med lang mikrofonledning
- 1 stk. video-recorder (videobåndmaskine) gerne forsynet med kontrolmonitor
- 1 stk. forevisningsmonitor med tilstrækkelig stor billedflade (26 tommer) og indrettet, så det både kan fungere som TV-apparat og monitor.

4.5. Øvrigt udstyr

Endvidere er der behov for et kamera-stativ og diverse lamper (filmsole), et udstyr, der kan være fælles for film og TV.

Endelig er det praktisk at have rulleborde til videorecorder og monitor. Det komplette udstyr omfatter også videobånd, som det er praktisk at have 5–10 stk. af, således at optagelser kan gemmes.

Udviklingen af det film- og TV-udstyr, der i dag kan anskaffes til undervisningen, er så fremskreden, at der næppe skulle kunne opstå tekniske eller betjeningsmæssige vanskeligheder ved brugen af det, heller ikke, hvor selv mindre elever skal betjene det. Der kan fremstilles nogle for undervisningen særdeles fortrinlige film ved hjælp af et teknisk enkelt, fuldautomatisk super-8 udstyr. Det meste nyere video-udstyr er også fuldautomatisk med en betjening, der er lige så enkel som lyd-båndoptagerens.

Endnu er der prismæssigt stor forskel på et filmudstyr og et videoudstyr; video er alt efter mærke og kvalitet 4–6 gange så dyrt som film. Til gengæld er driftsudgifterne mindre ved video, fordi billedbåndene som lydbånd kan bruges atter og atter. Filmudstyret har undervisningsmæssigt visse begrænsninger i forhold til

video. Det kan således kun bruges ved det producerende arbejde, hvorimod video også finder anvendelse, hvor eleverne er i modtagersituationen. Endelig er det sandsynligt, at der på en skole kan skabes en høj udnyttelsesgrad for video i mange forskellige undervisningssituationer.

Læseplanudvalgets fagudvalg

Fagudvalg 1

Formændene for de respektive fagudvalg og underudvalg

Fagudvalg 2

Skoleinspektør Mogens Andersen (*formand*)
Skoleinspektør Karl Brøcher
Lektor Hans Jørgen Schiødt
Viceinspektør L. Nabe Nielsen (*sekretær*)

Fagudvalg 3

Skolebestyrer B. Christensen-Dalsgaard
(*formand*)
Overlærer Anders Johansen
Afdelingsleder Tage Werner
Fagkonsulent F. Tommerup Jensen
(*sekretær*)

Fagudvalg 4

Overlærer Kaj Varming (*formand*)
Lærer Gunnar Hansen
Professor Kjeld Winding
Fagkonsulent Arne Sloth Carlsen (*sekretær*)

Fagudvalg 5

Undervisningsinspektør Jens Bach (*formand*)
Skoleinspektør Ann Jeppesen
Afdelingsleder Ole B. Larsen
Fagkonsulent Knud Hansen (*sekretær*)

Fagudvalg 6

Viceskoleledelsektor Emil Pedersen (*formand*)
Overlærer Kirsten Kjersgaard
Professor Gunnar Heerup
Fagkonsulent Chresten Skov (*sekretær*)

Fagudvalg 7

Overlærer Else Byrith (*formand*)
Skoleinspektør Karl Erik Jørgensen
Professor Poul Steller
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Fagudvalg 8

Skoleledelsektor mag. art. Kr. Thomsen Jensen
(*formand*)
Sektionschef Johan Engelhardt
Professor Carl Aage Larsen
Viceinspektør J. J. Christensen (*sekretær*)

Læseplanudvalgets underudvalg

Børnehaveklasser

Viceskoleledelsektor Ingolf Haubirk (*formand*)
Børnehaveklasseleder Gerda Christensen
Undervisningsinspektør Agnete Engberg
Viceskoleledelsektor Thorkil Holm
Viceskoleledelsektor Peter Vedde
Afdelingsleder Hans Vejleskov
Fagkonsulent Merete Rein (*sekretær*)

De to første skoleår

Overlærer Kirsten Kjersgaard (*formand*)
Lærer Bente Christiansen
Undervisningsinspektør Agnete Engberg
Professor Carl Aage Larsen
Afdelingsleder Hans Vejleskov
Afdelingsleder Tage Werner
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Prøver og deres anvendelse

Skoleledelsektor Poul Erik Jacobsen (*formand*)
Afdelingsleder Jørgen Gregersen
Undervisningsinspektør B. Kehlet Nørskov
Fagkonsulent F. Tommerup Jensen
(*sekretær*)

Specialundervisning

Overlærer Kaj Varming (*formand*)
Skoleledelsektor Niels Jørgen Bisgaard
Ledende skolepsykolog Kai Gjørtz-Laursen
Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen
Afdelingsleder Ole B. Larsen
Fagkonsulent Asger Byrnak (*sekretær*)

Undervisningsvejledning for folkeskolen . Udkast

Hidtil udkommet:

- 1 Dansk
- 2 Matematik
- 3 Fysik/Kemi
- 4 Kristendom/Religion
- 5 Historie
- 6 Geografi
- 7 Biologi
- 8 Musik
- 9 1.-2. klasse
- 10 Fremmedsprog
- 11 Undervisningsmidler
- 12 Børnehaveklasser
- 13 Psykologi/Sociologi
- 14 Drama
- 15 Sløjd
- 16 Idræt
- 17 Filmkundskab
- 18 Valgfaget Kemi
- 19 Valgfaget Elektronik

- 20 Barnepleje
- 21 Færdselslære
- 22 Maskinskrivning
- 23 Motorlære
- 24 Datalære
- 25 Håndarbejde
- 26 Hjemkundskab
- 27 Formning
- 28 P-fag
- 29 Samtidsorientering

Under forberedelse:

- Uddannelses- og erhvervsorientering*
- Klasselærerfunktionen*
- Orienteringsfag*
- Økonomi*
- Virksomhedslære*
- Specialundervisning*

Forhandles af:

LÆRERFORENINGERNES MATERIALEUDVALG
UPSALAGADE 6 — 2100 KØBENHAVN Ø